

7552 SAYILI İKLİM KANUNU'NA GENEL BİR BAKIŞ: AMAÇ, İLKELER VE UYGULAMA YÖNTEMLERİ

An Overview of Türkiye's Climate Law No.7552: Objectives, Guiding Principles, and Implementation Mechanisms

Dr. Öğr. Ü. Ebru DEMİR*

ÖZET:

Türkiye'nin ilk İklim Kanunu 9 Temmuz 2025 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 7552 sayılı İklim Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte Türkiye'nin iklim politikalarında yeni bir dönem başlamıştır. Bu çalışma, zikredilen Kanunun giriş niteliğinde bir analizini sunmayı amaçlamaktadır. Toplamda yirmi maddeden oluşan Kanundaki her bir maddenin teker teker analizinden ziyade, Kanunun içeriğinin ve ruhunun aydınlatılması hedeflenmiştir.

Kanun, iklim değışikliğı konusunda temel rolü, 29 Ekim 2021 tarihinde 85 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Çevre, Şehircilik

* Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuku ABD. E-posta: ebrudemir@aybu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2529-3383

Makale Geliş Tarihi: 26.01.2026

Makale Kabul Tarihi: 18.03.2026

⇒ **Atıf Şekli:** Ebru Demir, "7552 Sayılı İklim Kanunu'na Genel Bir Bakış: Amaç, İlkeler ve Uygulama Yöntemleri" *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21/1 (2026): 275-301, <https://doi.org/10.58820/eruhfd.1872179>

⇒ Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na bağlı bir kuruluş olarak kurulan İklim Değişikliği Başkanlığı'na vermiştir. Kanun, Başkanlığın iklim değişikliği ile mücadelede dikkate alacağı prensiplere, planlama ve uygulama yöntemlerine ve karbon fiyatlandırma sistemine ilişkin önemli düzenlemeler getirmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde Kanunun amacının karşılaştırmalı bir analizi sunulmuştur. İkinci bölümde ise Kanunun iklim krizi ile mücadelede benimsediği esaslar incelenmiştir. Kriz ile mücadelede benimsenen prensipler (örneğin, ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler, sürdürülebilirlik ve ihtiyatlılık ilkeleri) ve azaltım hedefleri ve uyum politikaları bu bölümde ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise Kanunun planlama ve uygulama yöntemleri işlenirken, burada yerelin güçlendirilmesi hedefine, Emisyon Ticaret Sistemine ve cezai hükümlere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, 7552 sayılı İklim Kanunu, Sera Gazı Emisyonu, Emisyon Azaltım Hedefleri, Emisyon Ticaret Sistemi, İklim Değişikliği Başkanlığı

ABSTRACT:

The Republic of Türkiye's first Climate Law entered into force on 9 July 2025. With the adoption of the Law, a new era has begun in Türkiye's climate policies. This article aims to provide an introductory analysis of the Law. Rather than offering a provision-by-provision examination of the Law, which in total consists of twenty provisions, the present article seeks to illuminate the content and the spirit of the Law.

The Law assigns the primary role in combating climate change to the Directorate of Climate Change. The Law introduces significant regulations concerning the principles to be observed by the Directorate in the combat against climate change, as well as planning and implementation methods and the carbon pricing system. The first section of this article presents a comparative analysis of the purpose of the Law. The second section examines the principles adopted by the Law in addressing the climate crisis. Principles guiding the combat against the climate crisis as well as mitigation targets and adaptation policies are analysed in detail. The third section of the article focuses on the planning and implementation methods established by the Law.

Keywords: Climate Change, Climate Law No. 7552, Greenhouse Gas Emissions, Mitigation Targets, Emissions Trading System, the Directorate of Climate Change.

EXTENDED ABSTRACT

The Republic of Türkiye adopted its first Climate Law on 9 July 2025. With the adoption of this Law, a new era has begun in Türkiye's climate policies. Although it is still too early to observe the Law's practical impacts, this article aims to examine its text and provide insights into both its content and spirit. There is limited literature focusing on Türkiye's environmental law and politics, and even less on its climate policies. This article seeks to contribute to filling this gap and to initiate a broader discussion on Türkiye's Climate Law.

Türkiye has already become a party to the most significant international agreements in the field of climate change, including the 1994 United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), the 1997 UNFCCC Kyoto Protocol, and the 2015 Paris Agreement. Türkiye's main goal is to limit its international mitigation obligations regarding emission reductions at the international level. At the regional level, within the scope of its European Union (EU) candidacy process, Türkiye aims to align its legal framework with EU law. To date, Türkiye has substantially harmonised its environmental legislation and policies with those of the EU, although certain exceptions remain, such as the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus Convention) of 1998 and the Espoo Convention of 1991.

The first section of the article examines the purpose of the Climate Law through a comparative analysis with climate laws adopted in other countries. In this context, purposes of the climate laws of the United Kingdom, Germany, Denmark, and Greece are analysed. This section demonstrates that countries adopt differing perspectives when defining the purpose of their climate legislation. While some states align the purpose of their climate laws with obligations arising from international conventions (as in the case of Germany), others frame their laws primarily in accordance with regional obligations (as seen in Greece). Türkiye adopted no specific reduction targets in its Climate Law, differently from the countries discussed in this section. Moreover, the section illustrates that, during implementation, countries such as the United Kingdom and Germany may prioritise economic interests at the expense of environmental protection, thereby creating a wide "implementa-

tion gap.” Accordingly, the discussions in this section show that the adoption of a climate law should be seen not as the end of the process, but as a starting point.

The second section of the article focuses on the principles adopted by the Law in addressing the climate crisis. In this respect, the Law incorporates the principles of common but differentiated responsibilities and respective capabilities, sustainability, participation, and precaution. These principles are fundamental to international environmental law and have significantly contributed to its development. The Law also introduces important concepts such as climate justice, which aim to address the uneven impacts of climate change on different social groups, including women, the elderly, and children. It remains to be seen how this concept will be contextualised and implemented in practice in Türkiye.

On 29 October 2021, the Directorate of Climate Change was established as an affiliated body of the Ministry of Environment, Urbanisation and Climate Change through Presidential Decree No. 85. The Climate Law assigns the primary responsibility for combating the climate crisis to the Directorate of Climate Change. The Directorate is mandated to determine Türkiye's Nationally Determined Contribution (NDC) and to regulate the country's mitigation and adaptation policies. It is also responsible for coordination with local government entities while carrying out its duties under the Law. Furthermore, with the adoption of the Climate Law, the Emissions Trading System has been codified, and the Directorate has been entrusted with regulating this system. The third section of the article examines these planning, coordination, and implementation mechanisms introduced by the Law.

Recent developments in international environmental law demonstrate that the combat against climate change has increasingly shifted to the judicial arena. A growing number of individuals, non-governmental organisations and states are bringing climate-related cases before domestic, regional and international courts. This trend is also relevant for Türkiye. For instance, the recent climate change judgment of the European Court of Human Rights (ECtHR) in *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland* has shown that any member state of the Council of Europe, including Türkiye, may face similar applications. Through the *Verein* judgment, the ECtHR has clearly established the link between human rights and climate change. It is therefore reasonable to expect

that this decision will trigger similar applications before the ECtHR in the very near future.

GİRİŞ

İklim değişikliği, günlük hayatımızda etkileri gittikçe daha da gözle görünür hale gelen küresel bir krize dönüşmüştür. 1990'lardan itibaren uluslararası alanda bu konuya ilişkin düzenlemeler yapılmaya ve adımlar atılmaya başlanmıştır.¹ 1995 yılında Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli'nin (Intergovernmental Panel on Climate Change - IPCC) iklim değişikliğinin insan kaynaklı ("anthropogenic") bir durum olduğunu bilimsel verilerle ortaya koymasından sonra bu adımlar hız kazanmıştır.² Ancak krizin kümülatif bir yapısının olması ve pek çok aktörün (devletler, şirketler, bireyler) bu krize farklı ölçeklerde uzun yıllar boyunca "katkıda bulunması", krizin çözümünü zorlaştırmaktadır. Uluslararası kamuoyu, daha önce benzeri görülmemiş bu kriz karşısında etkin mücadele yöntemleri bulmaya gayret etmektedir.

Tüm devletlerin eş zamanlı hareket etmesi, kriz ile mücadelede etkili yöntem olarak değerlendirilebilir. Ancak iklim değişikliği konusunda tüm devletlerin ortak bir paydada buluştuğunu görmek henüz mümkün değildir. Gelişmekte olan devletler, gelişmiş devletlerin iklim krizinin temel sorumluları olduklarını ileri sürmektedir.³ Gelişmiş devletler ise sanayileşme sonrası dönemde olmanın avantajından yararlanmakta ve gelişmekte olan devletlerin mevcut emisyon oranlarını "hedef" haline getirmektedir.⁴ Şüphesiz ki iklim krizini,

¹ Bakınız: Mehmet Özel ve Selim Kılıç, "Küresel Bir Sorun Olarak İklim Değişikliği ve İklim Politikaları". *İ. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 34 (2006):167.

² IPCC Second Assessment Report, Climate Change 1995, (Erişim Tarihi 16.12.2025) <https://archive.ipcc.ch/pdf/climate-changes-1995/ipcc-2nd-assessment/2nd-assessment-en.pdf>.

³ Mathias Friman and Matthias Hjerpe, "Agreement, Significance, and Understandings of Historical Responsibility in Climate Change Negotiations". *Climate Policy*, 15/3 (2015): 302.

⁴ Gelişmiş devletlerin, iklim değişikliği hususunda tüm yükümlülüğü mevcut emisyon oranları yüksek olan gelişmekte olan devletlere yüklemeye çalıştıklarına dair önemli çalışmalarıyla öne çıkan Tanja Börzel'in çalışmaları bu konuda aydınlatıcı niteliktedir. Bu açıdan bakınız: Tanja A. Börzel, *Environmental Leaders and Laggards in Europe: Why There is (Not) a "Southern Problem"*

tarihsel sorumlulukları göz ardı ederek açıklamak mümkün değildir.⁵ Gelişmiş devletler teknik ve ekonomik altyapıları nedeniyle iklim değişikliğinin etkilerine yönelik uyum politikalarını kolaylıkla hayata geçirebilirken, gelişmekte olan devletler benzer politikaları uygulamakta yetersiz kalarak hem daha kırılgan bir hale gelmekte hem de mevcut emisyon oranları nedeniyle iklim krizinin sorumlusu gibi yansıtılmaktadır.⁶ 1992'de hazırlanıp, 1994 tarihinde yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler (BM) İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nden⁷ itibaren kabul edilmiş olan iklim değişikliği alanındaki uluslararası düzenlemeler, "gelişmiş devletler" (Annex I and Annex II Parties) ve "gelişmekte olan devletler" (Non-Annex Parties) için farklı sorumluluklar ve yükümlülükler getirmektedir. Bu iki kategoride yer alan devletlerin tek bir sözleşme çatısı altında buluşabilmeleri ancak ve ancak "yükümlülüklerin farklılaştırılması"⁸ ile mümkün olmuştur.

Türkiye, Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli'nin periyodik olarak yayınladığı değerlendirme raporlarının dördüncüsüne (Dördüncü Değerlendirme Raporu) göre, gittikçe daha "iklim kırılgan"⁹ bir

(London: Routledge, 2017); Tanja A. Börzel, "Why There is No "Southern Problem": On Environmental Leaders and Laggards in the European Union". *Journal of European Public Policy*, 7/1 (2000):141.

- ⁵ Bu konuda bakınız: Selçuk Gürçam, "Colonial Connections in the Global Climate Crisis: Historical Injustices and Contemporary Inequalities". *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 12/1 (2025):19.
- ⁶ Nishtha Singh, "Climate Justice in the Global South: Understanding the Environmental Legacy of Colonialism" içinde *Global Climate Justice: Theory and Practice*, ed. Fausto Corvino ve Tiziana Andina (Bristol: E-International Relations Publishing, 2023).
- ⁷ Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, 1992, (Erişim Tarihi 16.12.2025)
https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020100208bm_41.pdf.
- ⁸ "Ortak fakat farklılaştırılmış yükümlülük" kavramı iklim değişikliği alanındaki düzenlemelerde anahtar bir kavram niteliğindedir. Bu kavram, 1992 tarihli BM Çevre ve Kalkınma Bildirgesi'nin (Rio Deklarasyonu) yedinci prensibinde ve daha sonra iklim alanındaki hemen hemen tüm uluslararası metinlerde karşımıza çıkmaktadır. Gelişmiş devletlerin ve gelişmekte olan devletlerin iklim krizi karşısında farklı sorumluluklara sahip olduklarını ifade eden kavram, aynı zamanda ekonomik kalkınma düzeyi fark etmeksizin tüm devletlerin kriz karşısında sorumlu olduklarını ifade etmektedir.
- ⁹ "İklim kırılgan (climate vulnerable)" kavramını detaylı bir şekilde ele alan bir çalışma için: Hans-Martin Füssel, "Vulnerability: A Generally Applicable

konuma gelmektedir.¹⁰ Genel olarak Akdeniz iklimine sahip olan Türkiye, sıcak hava dalgaları, kuraklık ve sel gibi aşırı hava olaylarına sıklıkla maruz kalmaktadır. Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli'nin bu raporuna göre ülkenin güney ve orta kesimleri kuraklık ve çölleşme riski ile karşı karşıyadır.¹¹ Benzer şekilde Meteoroloji Genel Müdürlüğü raporları da Türkiye'nin iklim kırılgan yapısını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün 2025'te yayınlamış olduğu rapora göre, 2024 yılı Türkiye ortalama sıcaklığı 15.6°C olmuş ve son 54 yılın rekoru kırılmıştır.¹² Yine, 2024 yılında, 1991-2020 döneminin yıllık ortalama yağış oranına kıyasla %6.3'lük ciddi bir düşüş kaydedilmiştir.¹³ Her yıl artan şiddette yaşanan sıcak hava dalgaları, özellikle ülkenin iç ve güney kesimlerinde etkili olan kuraklık, sel baskınları iklim değişikliğinin etkilerini gözler önüne sermektedir. Marmara Gölü'nün kurumması, Van Gölü'nün kıyılarında çekilmelerin meydana gelmesi, Türkiye'nin ikinci büyük gölü olan Tuz Gölü'nün kuraklık nedeniyle her yıl küçülmesi, ülke genelinde baraj doluluk seviyelerindeki aşırı azalma krizin şiddetinin önemli göstergelerindendir.

Krizle mücadele kapsamında Türkiye, uluslararası, bölgesel ve ulusal ölçekte çeşitli adımlar atmaktadır.¹⁴ Türkiye, uluslararası düzlemde iklim değişikliği alanındaki temel sözleşmeleri - 1994 tarihli BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS), 1997 tarihli Kyoto

Conceptual Framework for Climate Change Research". *Global Environmental Change*, 17/2 (2007):155.

¹⁰ IPCC, 'Climate Change 2007: Impacts, Adaptation and Vulnerability, Working group II Contribution to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change', 2007, 31, (Erişim Tarihi 16.12.2025), https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/03/ar4_wg2_full_report.pdf.

¹¹ IPCC Fourth Assessment Report.

¹² T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2024 Yılı İklim Değerlendirmesi, 2025, 4, (Erişim Tarihi 16.12.2025), <https://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/yillikiklim/2024-iklim-raporu.pdf>.

¹³ T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2024 Yılı İklim Değerlendirmesi, 1.

¹⁴ Ebru Demir, "Türkiye's Climate Politics: 'Who Will Make Sacrifices Then?'. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15/1 (2025):315.

Protokolü¹⁵ ve 2015 tarihli Paris İklim Anlaşması¹⁶ - imzalamıştır. Bölgesel düzlemde ise Avrupa Birliği müktesebatı ile uyum stratejisi izlemiştir¹⁷ ve bu müktesebata büyük ölçüde Türk iç hukuku uygun hale getirilmiştir.¹⁸ Ulusal düzleme bakıldığında ise, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın isminin 29 Ekim 2021 tarihinde 85 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi¹⁹ ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olarak değiştirildiği görülmektedir. Aynı kararname ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na bağlı bir kuruluş olarak İklim Değişikliği Başkanlığı kurulmuştur. Bunlara ek olarak Türkiye'nin ilk İklim Kanunu 9 Temmuz 2025 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlandıktan sonra yürürlüğe girmiştir.²⁰

Bu çalışma, toplamda yirmi maddeden oluşan İklim Kanunu'nun içeriğini ve esaslarını incelemeyi amaçlamaktadır. İklim Kanunu'nun, kırılğan bir iklime sahip olan Türkiye'nin iklim kriziyle mücadelesinde ne kadar etkili olabileceği, çalışmanın temel sorusunu oluşturmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde Kanunun amacının karşılaştırmalı bir analizi sunulacaktır. İkinci bölümde ise Kanunun iklim krizi ile mücadelede benimsediği esaslar ele alınacak; kriz ile mücadelede benimsenen prensipler (örneğin, ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar

-
- ¹⁵ Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Kyoto Protokolü, 1998, (Erişim Tarihi 16.12.2025), https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editedosya/kyoto_protokol.pdf.
- ¹⁶ Birleşmiş Milletler Paris İklim Anlaşması, 2015, (Erişim Tarihi 16.12.2025), <https://iklim.gov.tr/db/turkce/dokumanlar/paris-anlasmasi-13-20220808231948.pdf>.
- ¹⁷ Zerrin Savaşan, "The Development Process of Environmental Law in Turkey: The EU Impact", içinde *Environmental Law and Policies in Turkey*, ed. Zerrin Savaşan and Vakur Sümer, (Springer, 2020).
- ¹⁸ Aarhus Sözleşmesi ve Espoo Sözleşmesi gibi istisnaların olduğunun altı çizilmelidir.
- ¹⁹ Resmî Gazete, Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Kararname Numarası; 85, 29 Ekim 2021, (Erişim Tarihi 16.12.2025), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/10/20211029-35.pdf>.
- ²⁰ T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, İklim Kanunu, Kanun Numarası: 7552, Kabul Tarihi: 2 Temmuz 2025, Yayımlandığı Resmî Gazete: 9 Temmuz 2025 Sayı: 32951, (Erişim Tarihi 16.12.2025), <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=7552&MevzuatTur=1&MevzuatTerTip=5>.

ve göreceli kabiliyetler, sürdürülebilirlik ve ihtiyatlılık ilkeleri) ve azaltım hedefleri ve uyum politikaları bu bölümde ayrıntılı bir şekilde incelenecektir. Üçüncü bölümde ise Kanunun planlama ve uygulama yöntemlerine ışık tutulacaktır. Bu kapsamda, Kanunda yer alan yerelin güçlendirilmesi hedefine, Emisyon Ticaret Sistemine ve cezai hükümlere yer verilecektir.

I. KANUNUN AMACINA İLİŞKİN KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

9 Temmuz 2025 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 7552 sayılı İklim Kanunu’nun amacı, birinci maddede, “yeşil büyüme vizyonu ve net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda iklim değişikliği ile mücadele etmek” olarak belirlenmiştir. Bu madde, Türkiye’nin Taraflar Konferanslarında da (Conference of the Parties-COP) sıklıkla dile getirdiği “net sıfır emisyon hedefi” ile paralellik taşımaktadır. Örneğin, 2023 yılında düzenlenen COP 28’de, Türkiye’nin iklim alanındaki temel hedefinin “2053 yılı itibarıyla net sıfır emisyona ulaşmak” olduğu ortaya konmuştur.²¹ Amaç bakımından değerlendirildiğinde, Kanunun kısa, öz ve genel bir hedef belirlediği fakat bu hedefe nasıl ulaşılabacağına yönelik detaylar içermediği görülmektedir.²²

Farklı devletlerin iklim kanunları incelendiğinde, amaç belirleme noktasında devletlerin farklı yaklaşımlar benimsediği gözlemlenmektedir. Örneğin, İngiltere, 2008 tarihli İklim Değişikliği Kanunu’nun giriş kısmında “sera gazı emisyonlarını sınırlamak”, “karbon bütçeleme sistemi sağlamak”, “daha az evsel atık üretimini sağlamak” gibi hedefleri sıralamıştır.²³ Kanunun birinci maddesinde, sera gazı emis-

²¹ İklim Değişikliği Başkanlığı, “2053 yılı itibarıyla net sıfır emisyon hedefini gerçekleştirmeyi öngörüyoruz” (Erişim Tarihi 16.12.2025), <https://iklim.gov.tr/2053-yili-itibariyla-net-sifir-emisyon-hedefini-gerceklestirmeyi-ongoruyoruz-haber-4173>.

²² Bu konuda eleştirel bir yaklaşım için bakınız: Selçuk Gürçam, “İklim Kriziyle Mücadele mi, Sermaye için Piyasa Mekanizmaları mı? Türkiye’nin İklim Değişikliği Kanunu Teklifi Üzerine bir İnceleme”. *Çevre, İklim ve Sürdürülebilirlik*, 26/1 (2025):37.

²³ Climate Change Act 2008 (Erişim Tarihi 16.12.2025), https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/27/pdfs/ukpga_20080027_en.pdf.

yonlarının 1990 yılındaki seviyeye kıyasla 2050 yılına kadar en az %80 azaltılması hedefi benimsenmiştir. İngiltere'nin İklim Değişikliği Kanunu "örnek bir metin" olarak değerlendirilmiş ve Kanunun kabulü, çevreci gruplar, politikacılar ve medya tarafından bir devrim olarak nitelendirilmiştir.²⁴

Ancak yürürlüğe girmesinden kısa bir zaman sonra Kanunun uygulanmasına yönelik olumsuz eleştiriler ortaya çıkmaya başlamıştır. Irene Lorenzoni, Tim O'Riordan ve Nick Pidgeon kapsamlı çalışmalarında İngiltere'deki şirketlerin yoğun lobi faaliyetlerinin İngiltere'nin iklim politikalarını zayıf ve tutarsız hale getirdiğini belirtmişlerdir.²⁵ Kanunun İngiltere'deki politik ve ekonomik koşullardan etkilendiği de görülmüştür. 2008-2009 yıllarını kapsayan ekonomik durgunluk (resesyon), İklim Değişikliği Kanunu'na ve bu alandaki politikalara şüpheyle yaklaşılmasına neden olmuştur. Muhalefette yer alan Muhafazakâr Parti (Conservative Party), 2011 yılında düzenlediği parti konferansında "çevre alanındaki yasaların ve politikaların faturalarının, hane halklarına ve şirketlere kesildiği" yönünde sert eleştiriler getirmiştir.²⁶ Benzer şekilde, 2012 yılının şubat ayında yüzün üzerinde Muhafazakâr Parti milletvekili dönemin Başbakanı David Cameron'a açık bir mektup yazmış ve Hükümetin rüzgâr enerjisine yaptığı sübvansiyonların ivedilikle azaltılmasını talep etmişlerdir.²⁷ Özetle, yaşanan ekonomik durgunluğun faturası iklim kanununa ve çevre politikalarına kesilmiştir.

İklim ve çevre politikaları açısından en başarılı ülkelerden biri olarak gösterilen Danimarka'nın iklim kanununun amacını incelemek,

²⁴ Matthew Lockwood, "The Political Sustainability of Climate Policy: The Case of the UK". *Global Environmental Change*, 23 (2013): 1339.

²⁵ Irene Lorenzoni, Tim O'Riordan ve Nick Pidgeon, "Hot Air and Cold Feet: The UK Response to Climate Change" içinde *Turning Down the Heat: The Politics of Climate Policy in Affluent Democracies*, ed. Hugh Compston ve Ian Bailey, (London: Palgrave Macmillan 2008), 115.

²⁶ Lockwood "The Political Sustainability", 1340.

²⁷ Tim Montgomerie, "Full text of the 'Cut the Subsidies for Windfarms' Letter from 101 Tory MPs to Cameron, led by Chris Heaton-Harris MP" Conservative Home (5 Şubat 2012) (Erişim Tarihi 16.12.2025), <https://conservativehome.com/2012/02/05/full-text-of-cut-the-subsidies-for-windfarms-letter-from-101-tory-mps-to-cameron-led-by-chhcalling/>.

eldeki çalışma için değerli bir veri sunacaktır. Danimarka, 2020 yılında kabul ettiği İklim Kanunu'nun birinci maddesinde, Kanunun amacının "sera gazı emisyonlarını 1990 yılındaki seviyeye kıyasla 2030 yılına kadar %70 oranında azaltmak" olduğunu belirtmiştir.²⁸ İlginç bir şekilde, Danimarka'da, Kanunun "amaç" kısmına "dünyanın geri kalanına ilham verebilecek ve onları etkileyebilecek bir ülke olmak" ifadesi eklenirken, bu hedeflerin gerçekleştirilmesi aşamasında Danimarka'nın refahının da korunması gerektiği belirtilmiştir.

Kanunun amaç kısmında yer alan bir diğer önemli nokta ise Danimarka'nın hedefleri gerçekleştirme noktasında "emisyonları sınır dışına taşıma" metodunu kullanmayı reddetmesidir. Gelişmiş devletlerin "emisyon azaltma" hedeflerini, çevre konusunda yasal düzenlemelerin mevcut olmadığı yahut uygulanmadığı ülkelere endüstrilerini taşıyarak gerçekleştirmeye çalışmaları önemli bir sorun teşkil etmektedir.²⁹ Bu yöntem, endüstrisini taşıyan devletin daha az kirliliğe maruz kalması, ancak endüstri taşınmasına izin veren ev sahibi devletin ise daha fazla çevre kirliliği ile mücadele etmek zorunda kalmasıyla sonuçlanmaktadır. Danimarka, emisyon oranlarını azaltma noktasında bu metodu uygulamama kararını İklim Kanunu'nun amacına taşımıştır.

Ele alacağımız bir diğer örnek Türkiye ile benzer iklime sahip olan Yunanistan'ın İklim Kanunu'dur. Yunanistan 2022 yılında kabul ettiği 4936 sayılı İklim Kanunu'nda, Kanunun amacını "2050 yılına kadar karbon nötr olmak" şeklinde ifade etmiştir.³⁰ Bu hedef, Avrupa

²⁸ Danish Ministry of Climate, Energy and Utilities, Act No 965 of 26 June 2020, Climate Act (Erişim Tarihi 16.12.2025), https://www.en.kefm.dk/Media/1/B/Climate%20Act_Denmark%20-%20WEBTILGÆNGELIG-A.pdf.

²⁹ Shuijun Peng, Wencheng Zhang ve Chuanwang Sun, "Environmental Load Displacement' from the North to the South: A Consumption-based Perspective with a Focus on China". *Ecological Economics*, 128 (2016):147.

³⁰ European Parliament Briefing, 'Greece's Climate Action Strategy' (Erişim Tarihi 16.12.2025), [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/772858/EPRS_BRI\(2025\)772858_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/772858/EPRS_BRI(2025)772858_EN.pdf).

Birliği'nin "2050 yılına kadar karbon nötr bir kıta olma"³¹ hedefiyle paralellik göstermektedir. Sera gazı emisyonlarının 1990 yılındaki seviyeye kıyasla 2030 yılına kadar %55 oranında azaltılması da kabul edilen hedefler arasındadır.³²Akdeniz iklimine sahip olan ülke, son yıllarda sıcak hava dalgalarına sıklıkla maruz kalmakta ve yaz aylarında orman yangınlarıyla mücadele etmektedir.³³ Sıcaklık artışları, turizm sektörünü, tarımı, ulaşımı doğrudan etkilemekte ve ayrıca enerji tüketiminin her geçen yıl yoğun bir şekilde artmasına sebep olmaktadır.³⁴

Almanya'nın 2019 yılında kabul ettiği ve 2021 yılında revize edilen Federal İklim Değişikliği Kanunu (*Bundes-Klimaschutzgesetz*)³⁵ ise amaç bakımından daha kapsamlı ve bütüncül (holistic) bir yaklaşımla düzenlenmiştir. Kanunun amacı birinci maddede, "iklim değişikliğinin etkilerinden korunmak için ulusal ve Avrupa ölçekli iklim hedeflerini gerçekleştirmek" olarak belirlenmiştir. Ayrıca, Almanya, Kanunun amacını, uluslararası sözleşmelerle uyumlu hale getirmiş ve 2015 tarihli Paris İklim Anlaşmasının ikinci maddesinde yer alan "küresel ortalama sıcaklıktaki artışı sanayileşme öncesindeki seviyeye göre 2°C'nin oldukça altında tutmak ve sıcaklık artışını sanayileşme öncesi dönemdeki seviyelerin 1.5°C üzeri ile sınırlandırmak"³⁶ ifadesini Kanunun amacına taşımıştır. Bu bütüncül yaklaşım sayesinde Almanya, iç hukukunu uluslararası hukukla uyumlu hale getirmekte ve uluslararası sözleşmelerde yer alan yükümlülüklerin ulusal kanunlar aracılığıyla uygulanmasına fırsat tanımaktadır.

³¹ Detaylı bilgi için bakınız: EU, '2050 long-term strategy' (Erişim Tarihi 16.12.2025), https://climate.ec.europa.eu/eu-action/climate-strategies-targets/2050-long-term-strategy_en.

³² European Parliament Briefing.

³³ Theodora Slini ve Konstantinos T. Papakostas, "30 Years Air Temperature Data Analysis in Athens and Thessaloniki, Greece", içinde *Energy, Transportation and Global Warming*, ed. Panagiotis Grammelis (Cham: Springer, 2016), 22.

³⁴ Slini ve Papakostas, "30 Years Air Temperature", 22.

³⁵ Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, Bundesamt für Justiz, Bundes-Klimaschutzgesetz, 12 Aralık 2019, (Erişim Tarihi 16.12.2025), https://www.bmu.de/fileadmin/Daten_BMU/Download_PDF/Gesetze/ksg_fina_l_en_bf.pdf.

³⁶ Paris İklim Anlaşması, Madde 2.

Almanya'nın iklim kanunu, yerelden gelen talep ve tepkiler üzerine düzenlenmesi bakımından da farklılık arz etmektedir. 2019 yılında öğrencilerin cuma günleri okula gitmeyip, iklim değişikliğini önlemek ve fosil yakıtı dayalı endüstriyi protesto etmek için gerçekleştirdikleri Fridays for Future (FFF) hareketi Kanunun hazırlanmasında önemli bir dönüm noktası olmuştur. İsveçli iklim aktivisti Greta Thunberg'in Ağustos 2018'de İsveç Parlamentosu önünde "İklim için Okul Grevi (Skolstrejk för klimatet)" yazılı pankartla başlatmış olduğu grevden ilham alan öğrencilerin sayısı kısa zamanda milyonlara ulaşmıştır. Protestoların parlamentoyu harekete geçirmesi sonucunda ortaya çıkan Kanunun çevreci grupları tatmin ettiğini söylemek ise mümkün değildir.³⁷

Alman kamuoyunda, çevre, iklim ve enerji politikalarının uygulanması hususunda ciddi düzeyde bir memnuniyetsizlik mevcuttur.³⁸ Bunun en açık göstergesi *Neubauer ve diğerleri/Almanya*³⁹ davasıdır. Kanundaki eksikliklere ve problemlere yönelik olarak Şubat 2020'de Alman gençlerin açmış oldukları bu dava, iklim alanındaki en önemli davalardan biri olarak tarihe geçmiştir. Alman Anayasa Mahkemesi (German Constitutional Court - Bundesverfassungsgericht), Almanya'nın emisyon azaltım hedeflerini daha katı bir şekilde belirlemesi gerektiğine ve bu amaçla da iklim konusundaki mevzuatın güçlendirilmesi gerektiğine karar vermiştir.⁴⁰ Alman Anayasa Mahkemesi, Almanya'nın İklim Değişikliği Kanunu'nun emisyon oranlarında net ve

³⁷ Anders Svensson ve Mattias Wahlström, "Climate Change or What? Prognostic Framing by Fridays for Future Protesters". *Social Movement Studies*, 22/1 (2023):1.

³⁸ Julia Zilles ve Stine Marg, "Protest and Polarisation in the Context of Energy Transition and Climate Policy in Germany: Mindsets and Collective Identities". *German Politics*, 32/3 (2022): 496.

³⁹ Karar için bakınız: Neubauer et al. v. Germany (Erişim Tarihi 16.12.2025), https://www.climatecasechart.com/document/neubauer-et-al-v-germany_0a3e.

⁴⁰ Louis J. Kotzé, "Neubauer et al. versus Germany: Planetary Climate Litigation for the Anthropocene". *German Law Journal*, 22 (2021):1423.

daha katı azaltım hedefleri koymamasının gelecek nesillerin haklarını tehdit ettiği sonucuna ulaşmıştır.⁴¹

Görüldüğü üzere, devletler, iklim kanunun amacını düzenleme hususunda farklı yaklaşımlar benimseyebilmektedir. Devletler, iklim kanunun amacını, uluslararası (Almanya örneğinde olduğu gibi) yahut bölgesel (Yunanistan örneğinde olduğu gibi) sözleşmelerden doğan yükümlülükleriyle uyumlu hale getirebilmektedir. Farklı iklim kanunları incelendiğinde, emisyon azaltımına yönelik net hedeflerin amaç kısmına taşınabildiği görülmektedir (İngiltere ve Danimarka örneklerinde olduğu gibi). Türkiye ise amaç kısmında daha genel bir hedef benimsemiş ve Taraflar Konferanslarında da sıklıkla dile getirdiği “net sıfır emisyon” hedefini Kanunun amacına taşımıştır. 7552 sayılı İklim Kanunu'nun amaç kısmında, emisyon oranlarının hangi tarihe kadar ve hangi oranda azaltılacağına ilişkin bir hedef belirtilmemiş ve aşağıda da detaylı olarak ele alınacağı üzere, bu hedefi belirleme görevi için İklim Değişikliği Başkanlığı yetkilendirilmiştir. Gerek İngiltere’de gerek Almanya’da iklim kanunlarının uygulanması noktasında ortaya çıkan problemler ise, bizlere, bir iklim kanunun kabul edilmesinin iklim krizi ile mücadelede “yalnızca ilk adım” olduğunu göstermektedir.

II. 7552 SAYILI İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ KANUNU'NDA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELENİN ESASLARI

Türkiye'nin 7552 sayılı ilk İklim Kanunu'nun üçüncü maddesinde iklim değişikliği ile mücadele hususunda benimsenecek önemli ilkeler yer almaktadır. “Ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler (common but differentiated responsibilities and respective capabilities)”⁴² prensibi bu maddede yer alan ilkelerden biridir. Bu ilke, 1992 tarihli BM Çevre ve Kalkınma Bildirgesi'nden (Rio Deklarasyonu) beri çevre ve iklim alanındaki düzenlemelerde önemli bir

⁴¹ Oliver Dörr, “State Responsibility for Climate Change under EU and German Law” içinde *Climate Change Law, Responsibility and Liability*, ed. Oliver C. Ruppel vd., (Nomos, 2022).

⁴² Bu prensibin çıkış noktasının 1972 tarihli BM İnsan ve Çevre Konferansı'nın (Stockholm Bildirgesi) 23 sayılı prensibi olduğu yolunda değerlendirmeler mevcuttur.

rol oynamaktadır.⁴³ Prensipten, Kyoto Protokolü'nün onuncu maddesinde ve Paris İklim Anlaşması'nın giriş kısmında da yer almaktadır. Prensipte yer alan "ortak" kelimesi tüm devletlerin iklim krizi karşısında sorumluluk almaları gerektiğini ifade ederken, "farklılaştırılmış" kelimesi ise devletlerin aldıkları sorumlulukların eşit olamayacağını altını çizmektedir.⁴⁴ Ülke, örneğin, 18. ve 19. yüzyıllarda sanayileşmeye başlamış bir devlet ile hiç sanayileşmemiş bir ada devletinin iklim krizi karşısında aynı sorumluluğa sahip olamayacaklarını ifade etmektedir. Gelişmekte olan devletlerin öncülüğünde ve gayretiyle uluslararası sözleşmelere giren bu kavram, çevre ve iklim politikalarına ilişkin yükümlülük paylaşımında adaleti ve hakkaniyeti temsil etmektedir.⁴⁵

Bu prensibe ek olarak, uluslararası çevre hukukunun temel prensiplerinden olan "ihtiyatlılık ilkesi", "sürdürülebilirlik ilkesi", ve "katılım ilkesi" de İklim Kanunu'nun üçüncü maddesinde yer alan ilkeler arasındadır. Bu ilkeler, uluslararası çevre hukukunun ortaya çıkmasında ve gelişmesinde hayati rol oynamıştır. Söz konusu ilkeler, hem çevrenin korunmasına ilişkin uluslararası mevzuatta hem de ulusal, bölgesel ve uluslararası mahkemelerin kararlarında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Özellikle "ihtiyatlılık ilkesinin" zaman içinde uluslararası teamül hukukun bir normu haline geldiği ve bunun sonucunda da tüm devletler üzerinde bağlayıcı rol kazandığı yönünde akademik tartışmalar bulunmaktadır.⁴⁶

⁴³ Birleşmiş Milletler Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı, (Rio de Janeiro, 3-14 Haziran 1992), 7. Prensipten.

⁴⁴ Christopher D. Stone, "Common but Differentiated Responsibilities in International Law". *American Journal of International Law*, 98/2 (2004):276.

⁴⁵ Pieter Pauw vd., "Different Perspectives on Differentiated Responsibilities: A State-of-the-Art Review of the Notion of Common but Differentiated Responsibilities in International Negotiations", (Haziran 2014) German Development Institute Discussion Paper.

⁴⁶ Konu hakkında detaylı çalışmalar için Owen McIntyre ve Thomas Mosedale, "The Precautionary Principle As a Norm of Customary International Law". *Journal of Environmental Law*, 9/2 (1997):221; Agne Sirinskiene, "The Status of Precautionary Principle: Moving Towards a Rule of Customary Law". *Jurisprudencija*, 4/118 (2009):349.

Üçüncü maddede ayrıca “iklim adaleti”⁴⁷ ve “adil geçiş”⁴⁸ kavramları da yer almaktadır. İklim adaleti, iklim krizinin, örneğin, gelir eşitsizliklerine⁴⁹ ve/veya cinsiyet⁵⁰ yahut yaşa ilişkin farklılıklara⁵¹ bağlı olarak bireyler üzerinde doğurduğu farklı etkiler hakkında farkındalık yaratan önemli bir kavramdır. Tüm bu farklı etkilere yönelik çözüm yolları bulmayı hedefleyen iklim adaleti kavramının Kanuna eklenmesi çok önemli ve yerinde bir adımdır. Adil geçiş kavramı ise karbon nötr bir ekonomiye geçişte işçilerin geleceğini teminat altına almayı hedefleyen, “çevre adaleti kavramının çerçevesine işçilerin haklarını dahil etmeyi amaçlayan”⁵² bir kavramdır. Üçüncü madde genel olarak 7552 sayılı İklim Kanunu'nun uluslararası çevre ve iklim değişikliği hukuku alanındaki düzenlemelerle kurmuş olduğu bir diyalog olarak yorumlanabilir.

İklim Kanunu sera gazı emisyonlarında ne ölçüde bir azaltıma gidebileceğine dair kesin bir ifade içermemekle birlikte, sera gazı azaltımına ilişkin ilerlemelerin yıllık bazda takibini yapma görevini İklim Değişikliği Başkanlığı'na bırakmıştır. Kanunun 4. Maddesi, Başkanlığın bu kapsamdaki görevlerini detaylı bir şekilde sıralamıştır. Bu maddeye göre Başkanlık, Kanunun amacını gerçekleştirmek üzere “kurumlar arası koordinasyonu sağlamak”, “faaliyetleri ve standartları belirlemek”, “gelişmeleri izlemek”, “karbon fiyatlandırmasına ilişkin piyasaya dayalı mekanizmaları düzenlemek” ile görevlidir. Kanun, iklim değişikliği ile mücadele hususunda temel rolü açık bir şekilde İklim Değişikliği Başkanlığı'na vermiştir. Aynı maddede Çevre, Şehir-

⁴⁷ Kavram hakkında detaylı bir çalışma için: Elizabeth Cripps, *What Climate Justice Means and Why We Should Care* (Bloomsbury, 2022).

⁴⁸ Kavram hakkında detaylı bir çalışma için: Xinxin Wang ve Kevin Lo, “Just Transition: A Conceptual Review”. *Energy Research and Social Science*, 82 (2021):102291.

⁴⁹ Luca Bettarelli vd., “Climate Change Policies and Income Inequality”. *Energy Policy*, 191 (2024):114176.

⁵⁰ Irene Dankelman (ed.), *Gender and Climate Change: An Introduction* (Earthscan, 2010).

⁵¹ Bruce A. Carnes, David Staats, ve Bradley J. Willcox, “Impact of Climate Change on Elder Health”. *The Journals of Gerontology: Series A*, 69/9 (2014):1087.

⁵² Irina Velicu ve Stefania Barca, “The Just Transition and Its Work of Inequality”. *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 16/1 (2020):263.

cilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın, gerekli gördüğü takdirde, sınırlarını açıkça belirlemek ve yazılı olmak şartıyla, yetkilerini Başkanlığa devredebileceği de ifade edilmiştir.

İklim Değişikliği Başkanlığı, beşinci maddede de belirtildiği üzere, düzenli olarak Türkiye'nin Ulusal Katkı Beyanına ve "net sıfır emisyon" amacına ilişkin strateji belgeleri ve eylem planları yayınlamaktadır. Başkanlığın resmi internet sitesi üzerinden erişilebilen bu strateji belgeleri⁵³ ve eylem planları⁵⁴ Türkiye'nin azaltım hedeflerini detaylı bir şekilde kamuoyu ile paylaşmaktadır. Belgelerde, Türkiye'nin Ulusal Katkı Beyanı gösterilmekte, ayrıca sektörel bazda (enerji sektörü, sanayi sektörü, binalar sektörü, ulaştırma sektörü) ortaya çıkan emisyon oranları yıl bazlı olarak sunulmakta ve bu emisyon oranlarına ilişkin hedefler sıralanmaktadır. Madde genel olarak Türkiye'nin azaltım (mitigation) hedeflerini düzenlemektedir. Beşinci madde kapsamında Türkiye'nin "net sıfır emisyon" hedefini gerçekleştirmeye yönelik olarak, ilgili kamu kurum ve kuruluşları "orta ve uzun dönemli hedeflerini içeren planlama araçlarını sera gazı emisyonlarının azaltım faaliyetleri çerçevesinde; uyarlamak, hazırlamak, uygulamak, izlemek ve güncellemekle yükümlüdür."

Madde 5 emisyon azaltım hedeflerine ilişkin iken, Madde 6 ise iklim değişikliği politikalarının bir diğer önemli ayağı olan uyum (adaptasyon) faaliyetlerine yöneliktir. Uyum politikaları, iklim değişikliğinin ve ekstrem hava olaylarının toplum ve çevre üzerindeki etkilerini azaltmaya yönelik faaliyetler olarak tanımlanabilir.⁵⁵ Altıncı maddeye göre, Türkiye'nin "net sıfır emisyon" hedefine yönelik olarak ilgili kurum ve kuruluşlar, Başkanlığın yayınladığı strateji belgeleri ve eylem planları doğrultusunda, iklim krizi karşısında ortaya çıkabilecek riskleri en aza indirmek veya fırsatlardan yararlanmak hedeflerine yönelik olarak uyum faaliyetleri gerçekleştireceklerdir.

⁵³ Bakınız: İklim Değişikliği Başkanlığı, Strateji Belgeleri, (Erişim Tarihi 16.12.2025), <https://iklim.gov.tr/strateji-belgeleri-i-20>.

⁵⁴ Bakınız: İklim Değişikliği Başkanlığı, Eylem Planları, (Erişim Tarihi 16.12.2025), <https://iklim.gov.tr/eylem-planlari-i-19>.

⁵⁵ Kavramı detaylı bir şekilde ele alan bir çalışma için: Barry Smit vd., "An Anatomy of Adaptation to Climate Change and Variability". *Climatic Change*, 45 (2000):223.

Madde 6 uyum faaliyetleri noktasında belli başlı hedeflerden de bahsetmektedir. Zikredilen maddede, “iklim değişikliğinin ekosistemlere ve biyolojik çeşitliliğe etkilerinin azaltılması”, “sürdürülebilir ekosistem yönetimi için tedbirler” alınması, “denizel ve karasal korunan alanların muhafazası”nın sağlanması, “[ç]ölleşme ve erozyonla mücadele ile ağaçlandırma ve toprak muhafaza kapsamında orman dışı alanlarda oluşturulan yutak alanların net sıfır emisyon doğrultusunda” yönetiminin sağlanması şeklinde net hedefler yer almıştır. Ayrıca, aynı madde kapsamında, ilgili kurum ve kuruluşlardan “iklim değişikliğine dirençli ürün deseni ile gıda güvenliğini” sağlamaları, doğal kaynakları, ekosistemi ve biyolojik çeşitliliği koruma-kullanma dengesini gözetmeleri, ekosistem ve “doğa temelli çözümleri” benimsemeleri ve “su bütçesini dikkate alan planlama araçları” geliştirmeleri istenmiştir.

Madde 6 ile, söz konusu kurum ve kuruluşların “[i]klim değişikliğine bağlı afetlerin neden olduğu kayıp ve zararların azaltılması amacıyla risk değerlendirme, izleme, bilgilendirme ve erken uyarı sistemleri” geliştirmeleri istenmiştir. Türkiye’de, özellikle son yıllarda, ekstrem meteorolojik olayların yaşanma sıklığı düşünüldüğünde, ilgili maddenin ehemmiyet arz ettiği açıktır. Meteoroloji Genel Müdürlüğü her yıl yayınladığı İklim Değerlendirme Raporlarında Türkiye’de yaşanan ekstrem meteorolojik olaylara da yer vermektedir. Örneğin Meteoroloji Genel Müdürlüğü’nün 2023 yılı İklim Değerlendirme Raporuna göre, 2023 yılında Türkiye’deki ekstrem hava olayı sayısı 1475’e ulaşmıştır.⁵⁶ Rapora göre, 2023 yılında en tehlikeli ekstrem olaylar %38 ile şiddetli yağış ve sel, %23 ile fırtına, %16 ile dolu, %6 ile yıldırım düşmesi, %6 ile şiddetli kar, %5 ile heyelan ve %2 ile hortum olmuştur.⁵⁷ 14-15 Mart 2023’te Şanlıurfa’da yaşanan sel baskınlarına ve 22 Ağustos 2023’te Çanakkale’deki çıkan orman yangınlarına raporda yer verilmiş, bu tür hava olaylarının yarattığı büyük hasarlar Meteoroloji Genel Müdürlüğü raporunda açık bir şekilde ortaya konmuştur. Türkiye’de yakın gelecekte daha sık karşımıza çıkma ihtimali

⁵⁶ T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2023 Yılı İklim Değerlendirmesi, 2024, 19, (Erişim Tarihi 16.12.2025), <https://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/yillikiklim/2023-iklim-raporu.pdf>.

⁵⁷ 2023 Yılı İklim Değerlendirmesi, 20-21.

olan iklim değişikliğine bağlı afetlere yönelik mücadele yöntemleri ivedilikle geliştirilmeli, ilgili paydaşların Madde 6 kapsamındaki uyum yükümlülüklerini ivedilikle yerine getirmeleri sağlanmalıdır. İklim değişikliği kaynaklı yangın, sel ve kuraklık gibi afetlerle mücadelede tüm paydaşların bir an önce harekete geçmeleri önem arz etmektedir.

III. KANUNDA PLAN, KOORDİNASYON VE UYGULAMA YÖNTEMLERİ

İklim değişikliği ile mücadele hususunda, ilgili kurum ve kuruluşların İklim Değişikliği Başkanlığı'nın düzenli olarak yayınladığı strateji belgeleri ve eylem planlarıyla uyumlu olarak hareket etmesi beklenmektedir. Madde 7'ye göre, bu belge ve planlar, ilgili kurum ve kuruluşlarla "iş birliği ile dönemsel olarak ulusal ölçekte hazırlanır, uygulanır, uygulanması izlenir, değerlendirilir ve gerektiğinde ulusal veya bölgesel ölçekte güncellenir." Ayrıca, il bazında strateji, eylem ve uygulama alanlarını belirlemek için, her ilde Vali başkanlığında yerel yönetimin temsilcilerinin de içinde bulunduğu İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu kurulması gerekli görülmüştür. Kurulun çalışmasına ilişkin usul ve esaslar ise Bakanlık tarafından belirlenecektir. İklim değişikliği konusunda yerelin güçlendirilmesi, iklim politikalarının etkililiğini artıran bir faktördür.⁵⁸ Bu nedenle, özellikle son yıllarda, merkezin yerelde mevcut olan iklim değişikliğine bağlı sorunları tespit etmede yetersiz kalacağı yönünde eleştiriler ortaya çıkmış ve buna yanıt olarak yerel ile merkezin birlikte çalıştıkları iklim politikaları geçerlilik kazanmıştır.⁵⁹ Başkanlığın eylem ve planlarının, yerelle daha çok iletişim halinde olması ve yerel ölçekli iklim değişikliği eylem planlarından beslenmesi yerinde ve önemli adımlar olacaktır.

7552 sayılı İklim Kanunu'nun en önemli maddelerinden biri ise Emisyon Ticaret Sistemi'nin (ETS) yasal bir zemine kavuşturulduğu dokuzuncu maddedir. Bu maddeye göre, Başkanlık ETS kuracak ve bu

⁵⁸ Christopher Gore ve Pamela Robinson, "Local Government Response to climate Change: Our Last, Best Hope?" içinde *Changing Climates in North American Politics: Institutions, Policymaking and Multilevel Governance*, ed. Henrik Selin ve Stacy D. VanDeveer (Cambridge: MIT Press, 2009).

⁵⁹ Harriet Bulkeley, "Cities and the Governing of Climate Change". *Annual Review of Environment and Resources*, 35 (2010):229.

kapsamda sera gazı emisyonu yaratan işletmelere emisyon gazı izni verme yetkisini sahip olacaktır. Sera gazı emisyon izni, “tesisin niteliğinde ve işleyişinde gerçekleşen değişikliklere” ve “sera gazı emisyon izni sahibi gerçek ve tüzel kişilerde meydana gelecek değişiklikler”e bağlı olarak Başkanlık tarafından güncellenebilecek yahut iptal edilebilecektir. ETS kapsamında yer alan işletmeler, “doğrulanmış yıllık sera gazı emisyon değerine karşılık gelecek şekilde yıllık tahsisat tesliminde” bulunmak zorundadır.

ETS iklim değişikliği ile mücadele kapsamında devletlerin uygulamakta oldukları, emisyon oranlarına üst sınır (cap) getirme amacına yönelik bir sistemdir.⁶⁰ Sistem, emisyon oranları nedeniyle ortaya çıkan zararın, bu emisyona sebep olan sorumlular tarafından karşılanması anlayışına dayanır. Bu sisteme göre, emisyon ticaretini düzenleyici kurum - Türkiye için İklim Değişikliği Başkanlığı - salınacak emisyonlar için bir üst seviye belirler. Emisyon izinlerinden daha az emisyon yaratan işletmeler ellerinde kalan emisyon izin fazlasını sistemdeki diğer işletmelere satabilmekte iken, emisyon izinlerinin üstüne çıkmak isteyen işletmeler ise piyasadan emisyon izni satın alabilmektedirler. Avrupa Birliği (AB), 1997 tarihli Kyoto Protokolünün hemen ardından ETS ile ilgili çalışmalara başlamış, 2003 yılında ETS Direktifini kabul etmiş ve 2005 yılında sistemi uygulamaya koyarak bu alanda öncü bir rol üstlenmiştir.⁶¹ AB dışında, Kore'den Çin'e, Yeni Zelanda'dan ABD'ye pek çok devlet ETS'yi uygulamaya başlamıştır. Uluslararası Karbon Eylemi Ortaklığı'nın (ICAP) 2025 yılı raporuna göre dünya üzerinde 38 ETS aktif olarak faaliyet göstermekte ve ek olarak 20 sistem ise henüz geliştirme yahut pilot uygulama aşamalarında bulunmaktadır.⁶²

⁶⁰ Easwaran Narassimhan vd., “Carbon Pricing in Practice: A Review of Existing Emissions Trading Systems”. *Climate Policy*, 18/8 (2018):968.

⁶¹ Jon Birger Skjærseth ve Jørgen Wettstad, “The Origin, Evolution and Consequences of the EU Emissions Trading System”. *Global Environmental Politics*, 9/2 (2009):101.

⁶² International Carbon Action Partnership (ICAP), “Emissions Trading Worldwide: ICAP Status Report 2025”, (Erişim Tarihi 16.12.2025), <https://icapcarbonaction.com/en/publications/emissions-trading-worldwide-icap-status-report-2025>.

Madde 9 kapsamında, ETS’de yer alan işletmeler “yıllık sera gazı emisyon değerine karşılık gelecek şekilde yıllık tahsisat” yükümlülüğü altındadır. Tahsisat yükümlülüğünü yerine getirmeyen işletmeler için Kanunun on dördüncü maddesinde yer alan cezai hükümler uygulanacaktır. Başkanlığa ücretsiz tahsisatlar sağlama yetkisi de verilmiştir. Dokuzuncu maddenin altıncı fıkrasına göre, “tarihsel emisyon verileri veya kıyaslama değerleri nispetinde” ücretsiz tahsisatlar sağlanabilecektir. Ayrıca, aynı maddenin onuncu fıkrasına göre, teslim yükümlülüğünü gerçekleştirmeden önce tesislerin faaliyetlerine son vermeleri, işletmelerin “tasfiyeleri” veya “konkordato kararı almış olmaları” teslim yükümlülüklerini gerçekleştirmelerine engel teşkil etmemektedir.

Son olarak 7552 sayılı İklim Kanunu’nda dikkat çeken önemli noktalardan birisi de Kanunun üçüncü kısım ikinci bölümü altında yer alan “Cezai Hükümler”dir. Kanunun bu bölümünde yer alan on dördüncü madde idari nitelikteki yaptırımları düzenlemektedir. Bu maddeye göre, doğrulanmış sera gazı emisyon raporunu, tanınan süre içinde sunmayanlara 500.000 Türk lirasından 5.000.000 Türk lirasına kadar idari para cezası verilecektir. Ozon tabakasını “incelten maddeleri kullanan, ithal eden, ticaretini yapan ve piyasaya arz edenlere” ise 2.500.000 Türk lirası ceza öngörülmüştür. ETS’ye ilişkin her türlü düzenlemeye, usul ve esaslara, yasaklara ve sınırlamalara aykırı hareket eden işletmelere de bu maddede çeşitli yaptırımlar öngörülmüştür.

SONUÇ

9 Temmuz 2025 tarihinde Resmî Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 7552 sayılı İklim Kanunu ile Türkiye’nin iklim politikalarında yeni bir dönem başlamıştır. Çalışmada Kanunun amaç kısmının farklı devletlerin (Almanya, İngiltere, Danimarka, Yunanistan) iklim kanunlarıyla karşılaştırmalı bir analizi yapılmıştır. Amaç bakımından değerlendirildiğinde, 7552 sayılı İklim Kanunu’nun kısa, öz ve genel bir hedef (“yeşil büyüme ve net sıfır emisyon”) belirlediği gözlenmiştir. Kanunu’nun, amaç kısmında, emisyon oranlarının hangi tarihe kadar ve hangi oranda azaltılacağına ilişkin net bir hedef belirtilmediği ve bu hedefi belirleme görevinin ise İklim Değişikliği Başkanlığı’na

verildiği görülmektedir. Öte yandan uluslararası çevre hukukunun temel prensiplerinin (“ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler”, ihtiyatlılık ilkesi”, “sürdürülebilirlik ilkesi”, “katılım ilkesi”) Kanunda yer alması, Türkiye'nin uluslararası sözleşmelerle uyuma yönelik bir adımı olarak değerlendirilebilir. Yine “iklim adaleti” ve “adil geçiş” kavramlarının da Kanuna eklenmesi önemli ve yerinde adımlardır. Tüm bu kavram ve prensiplerin uygulamaya nasıl yansıtacakları ise zaman içinde ortaya çıkacaktır.

Çalışmada da görüldüğü üzere, iklim kanunlarının etkililiğini ekonomik ve politik faktörler ve hedefler sekteye uğratabilmekte ve sonuç olarak büyük bir “uygulama boşluğu (implementation gap)” doğabilmektedir. Dolayısıyla, bir iklim kanununun kabul edilmesinin iklim mücadelesinde yalnızca ilk adım olduğu söylenebilir. Bu noktada iklim kanunların etkililiğini artırmak için sivil toplum kuruluşlarına önemli bir rol düşmektedir. Kanun konusunda farkındalığı artırmak, uzun dönemi kapsayan faaliyetler yürütmek ve stratejik davalama (strategic litigation) yoluyla kamuoyunun ve medyanın ilgisini iklim krizine çekmek, uygulamada doğabilecek boşlukları engellemek için önemli adımlar olarak değerlendirilebilir.

Avrupa'da üst derece mahkemelerin verdikleri kararlar iklim konusundaki mücadelenin yargı yoluyla da yürütüldüğünü ortaya koymaktadır. Hollanda'nın *Urgenda* davası (2019), İrlanda'nın *Friends of the Irish Environment* davası (2020) ve Almanya'nın *Neubauer* davası (2021) iklim değişikliği alanında dönüm noktaları yaratmış son derece önemli davalardır. Türkiye'nin İklim Kanunu'nun yargı alanında benzer kararlara zemin hazırlayıp hazırlamayacağı zaman içinde ortaya çıkacaktır. Ulusal mahkemelere ek olarak, Türkiye'nin uluslararası ve bölgesel düzeyde de iklim konusuna ilişkin yükümlülükleri bulunmaktadır. Nisan 2024'te, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde görülmüş olan *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz ve diğeri/İsviçre* davasında Mahkeme, tarihinde ilk kez bir iklim davasında ihlal bulunduğuna dair bir karar vermiştir. Karar açık bir şekilde iklim değişikliği ile insan hakları arasındaki bağı ortaya koymuş ve iklim krizinin, Türkiye'nin de taraf olduğu, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamında garanti altına alınmış hakları etkilediğini tespit etmiştir.

İhlal kararının, benzer yönde yapılacak başvurular üzerinde teşvik edici bir etki yaratması muhtemeldir.

YAZAR BEYANI	
Mali Destek/Teşekkür Beyanı:	Bulunmamaktadır.
Yazarların Katkıları	Tek yazar tarafından kaleme alınmıştır.
Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı	Bulunmamaktadır.
Etik Kurul Onayı:	Gerekmemektedir.
Yapay Zekâ Beyanı:	Çalışmada yapay zekâ araçları kullanılmamıştır.

KAYNAKÇA

- Bettarelli, Luca vd. "Climate Change Policies and Income Inequality". *Energy Policy*, 191 (2024):114176-114210.
- Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi. 1992, (Erişim Tarihi 16.12.2025)
https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020100208bm_41.pdf.
- Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Kyoto Protokolü. 1998, (Erişim Tarihi 16.12.2025),
https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editorodosya/kyoto_protokol.pdf.
- Birleşmiş Milletler Paris İklim Anlaşması. 2015, (Erişim Tarihi 16.12.2025),
<https://iklim.gov.tr/db/turkce/dokumanlar/paris-anlasmasi-13-20220808231948.pdf>.
- Birleşmiş Milletler Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı. (Rio de Janeiro, 3-14 Haziran 1992).
- Börzel, Tanja A. "Why There is No "Southern Problem": On Environmental Leaders and Laggards in the European Union". *Journal of European Public Policy*, 7/1 (2000):141-162.
- *Environmental Leaders and Laggards in Europe: Why There is (Not) a "Southern Problem"*. London: Routledge, 2017.
- Bulkeley, Harriet. "Cities and the Governing of Climate Change". *Annual Review of Environment and Resources*, 35 (2010):229-253.

- Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz. Bundesamt für Justiz, Bundes-Klimaschutzgesetz, 12 Aralık 2019, (Erişim Tarihi 16.12.2025), https://www.bmu.de/fileadmin/Daten_BMU/Download_PDF/Gesetze/ksg_final_en_bf.pdf.
- Carnes, Bruce A., Staats, David ve Willcox, Bradley J. "Impact of Climate Change on Elder Health". *The Journals of Gerontology: Series A*, 69/9 (2014):1087.
- Climate Change Act. 2008 (Erişim Tarihi 16.12.2025), https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/27/pdfs/ukpga_20080027_en.pdf.
- Cripps, Elizabeth. *What Climate Justice Means and Why We Should Care*. Bloomsbury, 2022.
- Danish Ministry of Climate, Energy and Utilities. Act No 965 of 26 June 2020, Climate Act (Erişim Tarihi 16.12.2025), https://www.en.kefm.dk/Media/1/B/Climate%20Act_Denmark%20-%20WEBTILGÆNGELIG-A.pdf.
- Dankelman, Irene (ed.). *Gender and Climate Change: An Introduction*. Earthscan, 2010.
- Demir, Ebru. "Türkiye's Climate Politics: 'Who Will Make Sacrifices Then?'". *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15/1 (2025):315-341.
- Dörr, Oliver. "State Responsibility for Climate Change under EU and German Law" içinde *Climate Change Law, Responsibility and Liability*, ed. Oliver C. Ruppel vd. Nomos, 2022.
- EU '2050 long-term strategy'. (Erişim Tarihi 16.12.2025), https://climate.ec.europa.eu/eu-action/climate-strategies-targets/2050-long-term-strategy_en.
- European Parliament Briefing. 'Greece's Climate Action Strategy' (Erişim Tarihi 16.12.2025), [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/772858/EPRS_BRI\(2025\)772858_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/772858/EPRS_BRI(2025)772858_EN.pdf).
- Friman, Mathias and Hjerpe, Matthias. "Agreement, Significance, and Understandings of Historical Responsibility in Climate Change Negotiations". *Climate Policy*, 15/3 (2015): 302-320.
- Füssel, Hans-Martin. "Vulnerability: A Generally Applicable Conceptual Framework for Climate Change Research". *Global Environmental Change*, 17/2 (2007):155-167.
- Gore, Christopher ve Robinson, Pamela. "Local Government Response to climate Change: Our Last, Best Hope?" içinde *Changing Climates in North American*

Politics: Institutions, Policymaking and Multilevel Governance, ed. Henrik Selin ve Stacy D. VanDeveer. Cambridge: MIT Press, 2009.

Gürçam, Selçuk. "Colonial Connections in the Global Climate Crisis: Historical Injustices and Contemporary Inequalities". *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 12/1 (2025):19-36.

--- "İklim Kriziyle Mücadele mi, Sermaye için Piyasa Mekanizmaları mı? Türkiye'nin İklim Değişikliği Kanunu Teklifi Üzerine bir İnceleme". *Çevre, İklim ve Sürdürülebilirlik*, 26/1 (2025):37-52.

International Carbon Action Partnership (ICAP). "Emissions Trading Worldwide: ICAP Status Report 2025", (Erişim Tarihi 16.12.2025), <https://icapcarbonaction.com/en/publications/emissions-trading-worldwide-icap-status-report-2025>.

IPCC. 'Climate Change 2007: Impacts, Adaptation and Vulnerability, Working group II Contribution to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change', 2007, 31, (Erişim Tarihi 16.12.2025), https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/03/ar4_wg2_full_report.pdf.

IPCC. Second Assessment Report, Climate Change 1995, (Erişim Tarihi 16.12.2025) <https://archive.ipcc.ch/pdf/climate-changes-1995/ipcc-2nd-assessment/2nd-assessment-en.pdf>.

İklim Değişikliği Başkanlığı. "2053 yılı itibarıyla net sıfır emisyon hedefini gerçekleştirmeyi öngörüyoruz" (Erişim Tarihi 16.12.2025), <https://iklim.gov.tr/2053-yili-itibariyla-net-sifir-emisyon-hedefini-gerceklestirmeyi-ongoruyoruz-haber-4173>.

İklim Değişikliği Başkanlığı. Eylem Planları, (Erişim Tarihi 16.12.2025), <https://iklim.gov.tr/eylem-planlari-i-19>.

İklim Değişikliği Başkanlığı. Strateji Belgeleri, (Erişim Tarihi 16.12.2025), <https://iklim.gov.tr/strateji-belgeleri-i-20>.

Kotzé, Louis J. "Neubauer et al. versus Germany: Planetary Climate Litigation for the Anthropocene". *German Law Journal*, 22 (2021):1423-1444.

Lockwood, Matthew. "The Political Sustainability of Climate Policy: The Case of the UK". *Global Environmental Change*, 23 (2013): 1339-1348.

Lorenzoni, Irene, O'Riordan, Tim ve Pidgeon, Nick. "Hot Air and Cold Feet: The UK Response to Climate Change" içinde *Turning Down the Heat: The Politics of Climate Policy in Affluent Democracies*, ed. Hugh Compston ve Ian Bailey. London: Palgrave Macmillan 2008.

- McIntyre, Owen ve Mosedale, Thomas. "The Precautionary Principle As a Norm of Customary International Law". *Journal of Environmental Law*, 9/2 (1997):221-242.
- Montgomerie, Tim. "Full text of the 'Cut the Subsidies for Windfarms' Letter from 101 Tory MPs to Cameron, led by Chris Heaton-Harris MP" Conservative Home (5 Şubat 2012) (Erişim Tarihi 16.12.2025), <https://conservativehome.com/2012/02/05/full-text-of-cut-the-subsidies-for-windfarms-letter-from-101-tory-mps-to-cameron-led-by-chhcalling/>.
- Narassimhan, Easwaran vd. "Carbon Pricing in Practice: A Review of Existing Emissions Trading Systems". *Climate Policy*, 18/8 (2018):967-991.
- Neubauer et al. v. Germany. (Erişim Tarihi 16.12.2025), https://www.climatecasechart.com/document/neubauer-et-al-v-germany_0a3e.
- Özel, Mehmet ve Kılıç, Selim, "Küresel Bir Sorun Olarak İklim Değişikliği ve İklim Politikaları". *İ. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 34 (2006):137-167.
- Pauw, Pieter vd. "Different Perspectives on Differentiated Responsibilities: A State-of-the-Art Review of the Notion of Common but Differentiated Responsibilities in International Negotiations", (Haziran 2014) German Development Institute Discussion Paper.
- Peng, Shuijun, Zhang, Wencheng ve Sun, Chuanwang. "'Environmental Load Displacement' from the North to the South: A Consumption-based Perspective with a Focus on China". *Ecological Economics*, 128 (2016):147-158.
- Resmî Gazete. "Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi", Kararname Numarası; 85, 29 Ekim 2021, (Erişim Tarihi 16.12.2025), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/10/20211029-35.pdf>.
- Savaşan, Zerrin. "The Development Process of Environmental Law in Turkey: The EU Impact", içinde *Environmental Law and Policies in Turkey*, ed. Zerrin Savaşan and Vakur Sümer. Springer, 2020.
- Singh, Nishtha. "Climate Justice in the Global South: Understanding the Environmental Legacy of Colonialism" içinde *Global Climate Justice: Theory and Practice*, ed. Fausto Corvino ve Tiziana Andina. Bristol: E-International Relations Publishing, 2023.
- Sirinskiene, Agne. "The Status of Precautionary Principle: Moving Towards a Rule of Customary Law". *Jurisprudencija*, 4/118 (2009):349-364.

- Skjærseth, Jon Birger ve Wettestad, Jørgen. "The Origin, Evolution and Consequences of the EU Emissions Trading System". *Global Environmental Politics*, 9/2 (2009):101-122.
- Slini, Theodora ve Papakostas, Konstantinos T. "30 Years Air Temperature Data Analysis in Athens and Thessaloniki, Greece", içinde *Energy, Transportation and Global Warming*, ed. Panagiotis Grammelis. Cham: Springer, 2016.
- Smit, Barry vd. "An Anatomy of Adaptation to Climate Change and Variability". *Climatic Change*, 45 (2000):223-251.
- Stone, Christopher D. "Common but Differentiated Responsibilities in International Law". *American Journal of International Law*, 98/2 (2004):276-301.
- Svensson, Anders ve Wahlström, Matthias. "Climate Change or What? Prognostic Framing by Fridays for Future Protesters". *Social Movement Studies*, 22/1 (2023):1-22.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, İklim Kanunu, Kanun Numarası: 7552, Kabul Tarihi: 2 Temmuz 2025, Yayımlandığı Resmî Gazete: 9 Temmuz 2025 Sayı: 32951, (Erişim Tarihi 16.12.2025), <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=7552&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2023 Yılı İklim Değerlendirmesi, 2024, 19, (Erişim Tarihi 16.12.2025), <https://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/yillikiklim/2023-iklim-raporu.pdf>.
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2024 Yılı İklim Değerlendirmesi, 2025, 4, (Erişim Tarihi 16.12.2025), <https://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/yillikiklim/2024-iklim-raporu.pdf>.
- Velicu, Irina ve Barca, Stefania. "The Just Transition and Its Work of Inequality". *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 16/1 (2020):263-273.
- Wang, Xinxin ve Lo, Kevin. "Just Transition: A Conceptual Review". *Energy Research and Social Science*, 82 (2021):102291.
- Zilles, Julia ve Marg, Stine. "Protest and Polarisation in the Context of Energy Transition and Climate Policy in Germany: Mindsets and Collective Identities". *German Politics*, 32/3 (2022): 495-516.